Adabbii Gara-Jabaataa ilmaatif Malu

Description

Namni sooressi tokko yommuu duâ€™u ilma ofiitif qabeenya baayâ€™ee dhiise duâ€™e. Ergasi gurbaan kuni qabeenya abbaa irraa dhaale fedhii haadhaa guutuf oolche. Haala gaarii fi gammachuun akka jiraattuf wanta ishii barbaachisu hundaa guutun mirkaneesse.
Achi guyyaa tokko intala bareeddu takka fuudhe.

Haa taâ€™uu malee, niitin isaa tan of jaallattuudha. Soddaati ishii (haadha dhiirsa ishii) jechoota jajjaboon itti dubbachuu eegalte. Yeroo hundaa dubbii badaan soddaati rakkisti. Miira isaanitiif haajaa hin qabdu. Kanarraa kan kaâ€™e jireenya isaanii itti dhiphiste.
Fedhii Rabbii taâ€™e, soddaatin ishii dhukkuba nama kuffisuun waan qabamaniif nama isaan kunuunsu barbaachisa. Kanaafu, akka feete isaan gochuu dandeessi.
Sodaattin dhibeen isaanii itti abaase. Kunis rakkoo baayâ€™ee itti fide. Yeroo kanatti niitin ilmaa soddaatin baâ€™aa guddaa ishitti taâ€™uu itti mulâ€™ate. Maarree guyyaa tokko dhiirsa ishiitin, â€œAnaa fi haadha tee kan itti filattu yeroon amma. Ammaan booda isaan waliin jiraachu hin dandaâ€™u.â€•jetteen. Ilmi haati niiti waliin nageenyan akka jiraattuf niiti amansiisuuf haa carraaquyyu malee niitin isaa hin fudhanne. Maarree, filannoo gaddisiisaa lamatti kufe. Haadha irraa addaan bahuu moo niiti hiiku??? Yeroo murtaaâ€™ef filannoo isaa itti yaade. Haa taâ€™uu malee, dhumarratti haadha dhiisee niiti filate.
Ilmi dhiibbaa sheyxaanaa jala waan tureef murtii sirrii akka kennetti itti dhagahame. Haati isaa isa guddisuuf wareegama (aarsa) baayâ€™ee akka kafalte tilmaama keessa hin galchine.
Gaafa toko halkan garmalee qorru keessa, haadha isaa gara gamoo (fooqi)erga olbaase booda fooqi irraa isaan dhiibe kuffise. Jaartin dulloomtun akkuma lafa gahaniin yeroo muraasa qofaaf aadan. [San booda ni duâ€™an jechuudha]. Firii gadaamessa isaanii kan taâ€™e ilmi jaallatan kuni akkanatti yommuu garaa isaanitti jabaatu amanuu hin dandeenye.
Hojii badaa ofii hojii gaariin haguugun amala yakkamtoota fi finciltootati. Sirna awwaalcha haadhaa booda namoonni booya akka itti dhufanii fi achumaan haadha dhabuu isaatin Rabbiin akka obsa isaa kennu duâ€™aayi akka godhaniif, waltajjii tokko qopheesse. Rabbiin Gooftaa jinnoota fi namootaa taâ€™e gocha sukaneessaa kana akka isatti beeku namtichi kuni hin hubanne. Rabbiin oltaâ€™e kan hirribni Isa hin qabne wanta onnee keessa jiru hundaa ni beeka.
Guyyoota itti aanan ilmi jaarti duute tanaa akka fedhetti osoo sirbuu fi bashannanuu oole. Dallansuu Rabbiitif kan haajaa hin qabne ture. Dhara isaatiif adabbi isatti buâ€™u hin sodaanne. Rabbiin hanqinna tokko malee murtii ni kenna. Haalli murtiin itti raawwatamu haa turuyyuu malee murtiin Isaa hin hafu. Adabbiin kan dhufu yeroo Inni murteessetti waan taâ€™eef.
Yeroo dheeraa booda ilmi dharaa kuni adabbii Rabbii ofirratti fudhate. Dhukkubni haadha isaa qabee ture isallee ni huube (miidhe). Ergasii dhukkubni nama kuffisuu fi dhibeen sammuu isa qabe niiti isaa ni dhiphise. Akkuma haadha isaa rakkisaa turte niitin isaa tuni isallee rakkisuu jalqabde. Ammaan booda akka feete isa gochuu dandeessi jechuudha. Namni kuni yommuu gara fooqi olbahu halkan garmalee kan qorru ture. Achumaan deeme bakka haadha isaa itti darbe sanirra dhaabbate. Haadha isaa gara

duâ€™aatti kan gaggeesse bakka kanarra dhaabbate ture. Yeroma san namni kuni fooqi irraa darbame lafatti daaraa taâ€™e.
Ajjeechaa sukaneessaa inni raawwateef adabbi isaaf malu argate! (Walaajochin lamaasdasat, fuula 15-17-Hiikan Huseen Idriis Muhammad)

Mindaa haadha fi abbaa hajjisiisu
Seenan kuniin dargaggeessa Arabaa tokkoon kan dubbatameedha. Amala warra ofiitiif qabu odeessa. Barreefamni kan fudhatame kitaaba â€œSaâ€™adata daareyni fii birril waalideyniâ€• jedhamu irraayyi. Dargaggeessichi akka dubbatetti gaafa tokko kaampani hojjatu keessaa hojii gadi furuuf murteesse. Kaampanii keessatti tajaajila kennaa tureef dinaara kuma soddomii lama (32,000) fudhate gara manaa qajeele. Maallaqni Isaaf barbaachisaa ture. Sababni isaas, qabeenya biraa hin qabuu ture.
Kuni kan taâ€™e bara 1424 akka lakkoofsa hijraatti waqtii hajjiin dhiyeete keessa ture. Yeroon kuni waqtii namoonni baayâ€™een hajjii hajjuuf qophii barbaachisaa itti godhaniidha. Yommuu mana gahu maallaqa kaampani irraa fudhate warra isaatti hime. Haadha fi abbaan, â€œDirqama hajjii akka raawwannuuf osoo maallaqa kee nuuf kennite hawwii keenya.â€•jedhan.
Ilmi yeroma san tole jechuun maallaqa kenneef. Maallaqni isa haa barbaachisuyyu malee fedhii warraa dursuun caalatti barbaachisaa akka taâ€™e ni amane. Ergasi warraaf haala deemsa hajji mijeesuf gara ejansii imala hajjii deeme. Sirnoonni barbaachisan erga guutani booda warri isaa akka hajjaniif erge. Rabbiif galanni haa galu! sirna hajjii haala milkaaâ€™en erga raawwatani torbaan lamaan booda gara mana isaanitti deebiâ€™an.
Kuni akkuma jirutti taâ€™ee, dargaggeessa kanaaf hojii raawwachisaa kaampani duraani irraa bilbilli bilbilameef. Waggoota dheeraaf tajaajilu isaatif maallaqni inni hin fudhanne akka hafe hojii raawwachisan itti hime. Kaampanicha irraa altokkotti maallaqa waan fudhateef maallaqni hafe xiqqoodha jedhe yaade. Gara kaampani deeme hojii raawwachisaa waliin wal qunname. Hojii raawwachisan cheeki poostaa keessa jiru erga itti kenne booda gurbaan kuni isa galatefate gara manaa deebiâ€™e. Akkuma mana gaheen yommuu poostaa banu hangi maallaqaa cheeki irratti barraaâ€™e hanga maallaqa warra hajjii geessuf kenneen wal-qixa. Dhugumatti Rabbiin abbaa kabajaati! (Walaajochin lamaasdasat, fuula 63-64-Hiikan Huseen Idriis Muhammad

Kanaafu, haadha fi abbaa keenyaf tola ooluf carraaqu qabna. Tola isaanii oolun balbala milkaaâ€™inna fi gammachuu banachuudha. Kan isaan miinu fi kan hin kabajne yoo taâ€™e balbala milkaaâ€™inna fi gammachuu ofitti cufaa fi balbala adabbii ofitti banaa adeemna; miidhan isaan miidhaa turre numarratti deebiâ€™a.

Date Created
July 23, 2017
Author
admin